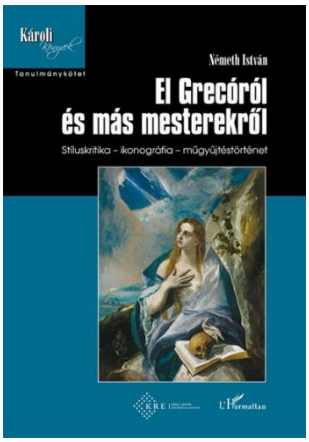

Nádas Sándor

Poirot a múzeumban

Németh István: El Grecóról és más mesterekről

Akiknek van szerencséjük személyesen is ismerhetni Németh Istvánt, joggal vethetnék ellenem, hogy ha már mindenáron egy klasszikus detektívhez hasonlítom e könyv kapcsán, miért nem inkább a Sherlock Holmes alteregója volna: külalakilag, kétség kívül, inkább rá hajaz. Hogy mégis a korpulens belga magánnyomozó jutott az eszembe e (címének ritmusában egyébként García Márquezt idéző) kitűnő könyv kapcsán, annak elsősorban a megközelítési mód az oka. Az olvasó ugyanis, akit Németh István szinte részesévé tesz a nyomozásnak, az olvasó tehát azt is érzi, mondjuk így, tapinthatóan, micsoda élvezetet jelent a szerző számára minden egyes szellemi kaland, minden megválaszolt kérdés, minden jól megfogalmazott mondat. Egy igazi gourmet-val van itt dolgunk, aki minden porcikájával élvezi, amit csinál.

Ezért tehát a Poirot-hasonlat.

Nem kell ehhez sok, csak széleskörű tudás, szűnni nem akaró kíváncsiság meg azok a kis szürke agysejtek, hogy választott hősünknél maradjunk. Ilyen egyszerű ez.

Legyünk egy kissé konkrétabbak azért.

Németh István ezt a tanulmánykötetét két kedves témája – melyek maguk is át-meg átszövik egymást – köré szervezte. Az egyik a Nemes Marcell-saga, a másik a németalföldi festők világa, különös tekintettel a Magyarországon fellelhető képeikre.

Nemes Marcell (sőt, sőt, Jánoshalmi Nemes Marcell, hiszen, mint köztudott, kilencszáztízben nemességet kapott – illetve vásárolt magának) a hazai műgyűjtészet egyik legjelentősebb, ugyanakkor legtitokzatosabb alakja. Sok mindent tudunk ma már róla (elsősorban éppen Németh István jóvoltából, aki több, mint egy évtizeden át kutatta életútját, aztán egy pazar kiállításon mutatta be őt magát és (fellelhető) műveit a Szépművészeti

Múzeumban.) Nemes szénkereskedőként indult, egyszerű, szerény milliomosként, és negyvenéves kora után kezdett csak érdeklődni a műtárgyak iránt: igaz, akkor eléggé belehúzott. A tízes évek közepére már Magyarország legjelentősebb műtárgygyűjteménye volt az övé, s elmondhatta magáról, hogy nemcsak az impresszionistáktól voltak emblematikus képei, nemcsak a XVII-XVIII. századi németalföldiek voltak nagy számban a birtokában, de ő volt El Greco újrafelfedezője és legnagyobb gyűjtője is, hogy magyar kollekciójáról ne is beszéljünk. Nemes Marcellnak nem volt családja, pénzét és idejét élete második felében teljes egészében a műgyűjtés töltötte ki, biztos kézzel talált rá az értékekre, halászott ki elveszettnek hitt kincseket, jó érzékkel kereskedett (is) velük, valamint bőkezűen mecénáskodott: feltörekvő művészeket éppúgy támogatott, mint közintézményeket. Kecskemét városát egy múzeumnyi képpel lepte meg, és a Szépművészeti Múzeumnak is számos jelentős művet adományozott. (Hogy csak a két legjelentősebbet, vagy mondjuk inkább úgy, leglegendásabbat említsük, El Greco Bűnbánó Magdolnáját és Mányoki Ádám II. Rákóczi Ferencről festett portréját: mindkettőnek a múzeumba juttatásáról – azok is külön regények lehetnének – önálló tanulmány szól ebben a kötetben.)

Azt kell még tudni Nemesről, hogy élete során többször tönkrement aztán megint felemelkedett, volt, hogy szinte egész gyűjteményét el kellett adnia, hogy aztán hamarosan létrehozzon egy újat, és hogy éppen rossz pillanatban halt meg (egy operáció után, váratlanul), amikor eléggé tönkremenőben volt. A Nemes-gyűjtemény egésze kalapács alá került, így aztán hiába hagyta végrendeletileg számos képét a Szépművészetire, az anyag kalapács alá került. (Petrovics Elek, az igazgató, azért hazamentett így-úgy néhányat.)

Ezeket, mondom, már tudjuk: számos tény közülük itt is olvasható. De például, hogy miként lett egyik napról a másikra értő műgyűjtő egy nagykereskedőből, hogy miként tudott folyton fantasztikus kincsekre lelni, miből táplálkozott tévedhetetlen szimata, milyen kapcsolatrendszerrel bírt a nemzetközi műtárgypiacon – na ezek igazán egy Poirot-nak vagy egy Németh Istvánnak való kérdések, és én biztos vagyok benne, hogy egyikük, előbb-utóbb, meg is válaszolja őket.

Ahogy megválaszolja Németh a kötet második részében magának (és nekünk) a legizgalmasabb kérdéseket a németalföldi festészet ikonográfiája tárgyában. (Most egyszerűsítettünk, bocs.) A módszer végtelenül egyszerű, ugyanakkor gyümölcsöző és nagyon szórakoztató. Németh István kiválaszt egy közismert tényt (például, hogy bizonyos feltámadásképeken Krisztus kertészruhában ábrázoltatik, vagy hogy vannak olyan képek, melyeknek keretén erkölcsi szentenciák olvashatók), ismerteti a

művekkel kapcsolatos eddigi álláspontokat, aztán a maga szelíd hangján azt mondja, nono. És csavar egyet a dolgon. És felteszi a kérdést másképpen. És aztán egészen más következtetésre jut, mint ami eddig megszokott volt. És mi a homlokunkra csapunk a tanulmány végén, hogy de tényleg, mennyire, hogy úgy van, nem is lehetne másképp.

Csak azt nem értjük, miért nem jutott mindez korábban is az eszünkbe.

Németh István: El Grecóról és más mesterekről
L'Harmattan Kiadó, 2020. augusztus 5.
Károli könyvek